

Област Ямбол

▶ Население (2019)	117 335
▶ Територия (кв.км)	3355,5
▶ Брой на населените места	109
▶ Дял на населението в градовете (%)	70,8

Ямбол остава сред областите с ниска степен на икономическо развитие. Брутният вътрешен продукт на човек от населението и равнището на заплатите остават значително по-ниски от средните за страната, но бързо се подобряват през 2018 г. Безработицата остава над двойно по-висока от средната, а заетостта се свива. Ниската икономическа активност неизбежно води и до много високи нива на бедност и материални лишения. Привлечените чуждестранни инвестиции остават много ниски, но за сметка на това областта се справя относително добре в усвояването на средства от европейските фондове. Има добре развита пътна мрежа, но почти липсва железопътна. Въпреки някои увеличения през 2020 г. Ямбол остава с ниски местни данъци, а оценките на админи-

стративния капацитет в общините също се подобряват. Областта е с подчертано негативни и влошаващи се демографски показатели и ускорено застаряване. Въпреки постепенно подобряващите се резултати на зрелостните изпити училищното образование продължава да среща проблеми със задържането на учениците. Област Ямбол се отличава с най-трудния достъп до лекари специалисти и притеснително висока детска смъртност. Благодарение на ниската натовареност съдебната система е относително ефективна, а престъпността е с тенденция към спад. Жителите на областта генерират относително малко отпадъци, но проблемите с достъпа до пречиствателни станции за отпадъчни води остават големи. Театрите са най-популярната форма на културен живот.

ИКОНОМИЧЕСКО РАЗВИТИЕ

СОЦИАЛНО РАЗВИТИЕ

ИКОНОМИЧЕСКО РАЗВИТИЕ ■■■

Доходи и стандарт на живот ■■

През 2018 г. brutният вътрешен продукт постепенно се приближава до прага от 10 хил. лв./човек от населението. Областта остава с ниски спрямо средните за страната възнаграждения на наетите – през 2019 г. средната годишна брутна заплата е 10,8 хил. лв. при 13,8 хил. лв. средно за страната, но ръстът от 13,5% е най-бързият отчетен за цялата страна през годината.

Проблемите със заетостта и големият дял на неактивните лица в работоспособна възраст обаче са предпоставка за относително ниски общи доходи на домакинствата – средно 5,6 хил. лв./лице от домакинство през 2019 г., въпреки че индикаторът се подобрява. Ямбол се нарежда на последно място по дял на населението, живеещо в материални лишения, който достига близо 40% през 2019 г. Делът на населението, живеещо с доход под националната линия на бедност, нараства с 9% само за година и през 2019 г. вече е 33,2%, което доближава Ямбол до най-тежко засегнатите области.

Пазар на труда ■■■■

Ямбол остава с относително висок коефициент на безработица – 9% при населението над 15-годишна възраст за 2019 г. при 4,2% за страната като цяло. Същевременно се наблюдава и бърз спад на коефициента на заетост – докато през 2017 г. той е бил 68% за населението в работоспособна възраст, то през 2019 г. се е свил до 63%. Двата показателя формират относително ниска икономическа активност на населението, което от своя страна означава и голям дял на неактивните лица в работоспособна възраст.

Част от обяснението за по-неблагоприятните индикатори за местния пазар на труда се крие в образователната структура на населението – с едва 20% висшисти сред населението на 25–64-годишна възраст и трайно влошаване след 2015 г. областта е на едно от последните места в страната, а делът на хората с основно и по-ниско образование е над средния и постепенно нараства.

Инвестиции и икономика ■■■

Заради относително голямата тежест на преработващата промишленост Ямбол е сред областите с относително малък брой предприятия – едва 46 на 1000 души от населението през 2018 г., но тенденцията е към увеличаване на броя им. Областта привлича малко чуждестранни инвестиции, като до края на 2018 г. те са едва 445 евро/човек. Годишните разходи за придобиване на ДМА от 1683 лв./човек също са далеч от средните за страната, но по този показател областта не е сред областите с най-ниска инвестиционна активност.

Областта се справя добре в усвояването на средства по европейските фондове – 1796 лв./човек към средата на 2020 г., без големи различия между общините по този показател. Производителността на труда в Ямбол расте бързо, но на този етап остава ниска – през 2018 г. произведена продукция на човек от населението достига 15 хил. лв. при 25,9 хил. лв. средно за страната.

Инфраструктура ■■

Ямбол се характеризира с висока гъстота на пътната мрежа с 19 км/100 кв.км от територията на областта. Железопътната мрежа обаче е сред най-слабо развитите в страната с 1,5 км/100 кв.км. Тъй като през територията на областта минава автомагистрала „Тракия“, делът на първокласните пътища и магистралите (21%) е над средния за страната. През последните години се наблюдават колебания в качеството на пътната настилка, като към 2019 г. около 44% от пътищата са в добро състояние. За слабата оценка на областта в тази категория допринася и най-ниският в страната дял на домакинствата, свързани с високоскоростен интернет – едва 53% през 2019 г.

Местни данъци ■■■■

През 2020 г. средният размер на данъка върху нежилищните имоти на юридическите лица в Ямбол нараства до 1,92‰. Средният патентен данък за търговия на дребно в общините в областта остава почти непроменен – 8,21 лв./кв.м търговска площ през 2020 г. Данъкът за прехвърляне на собственост също нараства през последната година до 2,5%. Намаление се наблюдава при размера на данъка за извършване на таксиметров превоз до средно 348 лв. годишно. Местните данъци в област Ямбол са чувствително под средните за страната стойности, като изключение прави данъкът върху превозните средства, който през 2020 г. е 1,53 лв./кВ след отчитането на екологичния компонент.

Администрация ■■■■

Ямбол е сред областите, където покритието на кадастралната карта все още не е завършено, като към 2019 г. то достига едва 82,5% от територията и спрямо над 90% средно за страната. Средната самооценка за въвеждане на електронно управление на общинските администрации в областта през 2020 г. остава без промяна – 2,87 от 5 възможни точки. Няма промяна и в самооценката им да предоставят административни услуги на „едно гише“ – 3,39 т. средно за областта. Подобрене има в средния рейтинг на ПДИ за активна прозрачност до 70,4% през 2020 г.

СОЦИАЛНО РАЗВИТИЕ ■■■■

Демография ■■■■

През 2019 г. коефициентът на естествен прираст в Ямбол е $-8,7\%$, което е под средния за страната ($-6,7\%$), като от началото на десетилетието се колебае около тази стойност. Областта е и сред тези, които относително бързо губят населението си, като механичният прираст е $-4,6\%$ при $-0,3\%$ за страната; негативните миграционни процеси обаче стихват през последните години. Неблагоприятните показатели на прираста се отразяват и на коефициентите на възрастова зависимост в областта, като те са над средните за страната и се влошават през последните години.

Ямбол е сред областите с относително висока степен на урбанизация – делът на градското население през 2019 г. е 71% с отчетлива тенденцията към постепенно нарастване. Същевременно гъстотата на населението на градовете е относително ниска – 1074 души/кв.км в сравнение с 1510 души/кв.км за страната.

Образование ■■

През последните две години средната оценка на ДЗИ по български език и литература в областта нараства от 3,55 до 4,04, но остава зад постиженията на повечето области. Позитивна тенденция е и спадът на дела на слабите оценки на матурата, като за същия период те намаляват до 13%, но все още са над средните за страната от 8%. По-слабо се представят ямболските ученици и на изпитите след VII клас, като през 2020 г. по математика получават средно 31 т. спрямо средно 36 т. за страната. В областта има малко преподаватели – средно 77 на 1000 ученици, но съотношението постепенно се подобрява. Висок е делът на отпадналите от основното и средното образование – 3,90% от всички деца, или с 1 пр.п. над средното. Малко по-висок е и делът на второгодниците – 1% от всички ученици, а през последните три години обхващат на училищното образование, измерен като дял на записаните в прогимназиалния етап ученици, е малко над средния за страната.

Здравеопазване ■■■

Ямбол е областта в България с най-остри проблеми с достъпа до лекари специалисти след Добрич. Достъпът до общопрактикуващи лекари също се влошава през последните години до средно 1701 души средно на лекар, но все пак стойността не е много по-висока от средната за страната. На 100 хил. души от населението са осигурени 353 легла в многопрофилните болници – значително под средните за страната 550 на 100 хил. души. Покритието на здравната система в областта е относително добро, като 90% от населението е здравноосигурено. Повод за притеснение е ви-

соката детска смъртност – 8,2 на 1000 през 2019 г., но показателят постепенно се подобрява. Ограниченият капацитет на болниците се отразява и на изключително ниския брой преминали за лечение през МБАЛ – през 2019 г. той е едва 144 на 1000 души от населението.

Ред и сигурност ■■■■■■

През последните пет години делът на приключените в срок наказателни дела в област Ямбол е сходен със средния за страната, като през 2019 г. е 89%. Делът на висящите дела от своя страна е под средния – 8,5% от всички. Относително добрата ефективност на съдебната система в областта може да се обясни с нейната ниска натовареност, като през 2019 г. един наказателен съдия е гледал средно по 5,4 дела на месец спрямо 9,1 средно за страната и над 11 в областите с най-натоварени съдилища. Тенденцията при престъпленията срещу личността и собствеността е към спад, като през 2019 г. те са 9,6 на 1000 души при 11,1 средно за страната и 18 на 1000 души през 2010 г. Постепенно се повишава и разкриваемостта при този вид престъпления, която през 2019 г. достига 69%.

Околна среда ■■■■■■

Количеството образувани битови отпадъци в област Ямбол остава относително непроменено през последните години, като за 2018 г. то е 317 кг/човек от населението, или значително под средното за страната от 409 кг. През 2018 г. близо 90% от отпадъците са предадени за третиране и рециклиране при 71% средно за страната. Около 72% от населението живее в населени места с достъп до обществена канализация през 2018 г. Значим проблем обаче остава преработването на отпадъчни води, като едва 5% от населението има достъп до канализация, която е свързана с пречиствателна станция. Областта е и с много ниски въглеродни емисии – 7,4 т/кв.км въглероден диоксид при 275 т/кв.км средно за страната.

Култура ■■■■

През 2019 г. театрите остават най-популярната форма на културен живот в Ямбол с 494 посещения на 1000 души от населението при 362 средно за страната. Най-нисък е интересът към кината, като те са били посетени от 114 от всеки 1000 души, най-вероятно заради по-трудния достъп. Доста под средната е посещаемостта и в библиотеките – 446 на 1000 души, и в музеите – 329 на 1000 души население.

Ключови показатели за област Ямбол

Индикатори на икономическото развитие	2017	2018	2019	Средно за страната
БВП на човек от населението (лв., текущи цени)	8881	9694	n.a.	15 615
Средногодишен доход на лице от домакинството (лв.)	5357	5357	5638	6013
Средна годишна брутна заплата на нает (лв.)	9530	10 815	n.a.	13 775
Относителен дял на бедните спрямо линията на бедност за страната (%)	n.a.	24,3	33,2	22,6
Коефициент на заетост на населението на 15–64 години (%)	67,9	62,3	63,1	70,1
Коефициент на безработица на населението на 15–64 години (%)	7,6	8,3	9,0	4,2
Дял на населението с основно и по-ниско образование на 25–64 години (%)	18,2	23,4	23,3	17,6
Дял на населението с висше образование на 25–64 години (%)	22,0	21,0	19,8	28,0
Произведена продукция (лв./човек)	13 493	15 014	n.a.	25 855
Разходи за придобиване на дълготрайни материални активи (лв./човек)	1973	1683	n.a.	2750
Преки чуждестранни инвестиции в предприятията от нефинансовия сектор с натрупване (евро/човек)	418	445	n.a.	3560
Дял на домакинствата с достъп до интернет (%)	62,0	62,1	53,4	75,1
Дял на пътната настилка в добро състояние (%)	42,5	39,8	43,9	41,4
Гъстота на пътната мрежа (км/100 кв.км територия)	19,0	19,0	19,0	17,9
Рейтинг за активна прозрачност на ПДИ за органите на местното самоуправление (%)*	67,8	67,0	70,4	70,7
Индикатори на социалното развитие	2017	2018	2019	Средно за страната
Коефициент на естествен прираст на населението (‰)	-8,4	-8,9	-8,7	-6,7
Коефициент на механичен прираст на населението (‰)	-6,5	-4,3	-4,6	-0,3
Среден успех от матурите по БЕЛ**	3,55	3,80	4,04	4,20
Среден успех на изпита по математика след VII клас (точки)**	29,0	29,4	31,2	36,3
Брой на преподавателите в основното и в средното образование на 1000 ученици	73	71	77	89
Нетен коефициент на записване на населението в V–VIII клас (%)	89,4	90,6	87,0	86,6
Дял на здравноосигурените лица (%)	89,9	89,3	89,8	88,8
Население на един общопрактикуващ лекар (брой хора)	1364	1575	1701	1688
Регистрирани престъпления срещу личността и собствеността на 1000 души	11,3	10,5	9,6	11,1
Натовареност по щат на наказателните съдии (дела/месец)	6,0	6,0	5,4	9,1
Дял на населението с достъп до обществена канализация (%)	71,6	71,8	n.a.	76,2
Образувани битови отпадъци на човек от населението (кг/човек/година)	340	317	n.a.	409
Дял от битовите отпадъци, предадени за третиране и рециклиране (%)	80,4	89,8	n.a.	70,9
Посещения в кината на 1000 души от населението	139	97	114	659
Посещения в театрите на 1000 души от населението	437	407	494	362

* Данните за 2019 г. са включени в изследването 2020 г. Същото важи и за предходните години.

** Данните се отнасят за учебната 2019/20 година, а матурите са проведени през 2020 г. Същото важи и за предходните години.